

Prokurör

Kriminaalmenetluse seadustiku §193 järgi alustab uurimisasutus või prokuratuur kriminaalmenetlust, kui selleks on ajend ja alus. Kui kriminaalmenetlust alustab uurimisasutus, teatab ta menetluse alustamisest viivitamata prokuratuurile. Kui kriminaalmenetlust alustab prokuratuur, edastab ta kriminaalasja materjalid uurimisasutusele.

§ 199 sätestab, et kriminaalmenetlust ei alustata, kui selleks puudub alus, kuriteo aegumistähtaeg on möödunud, amnestiaakt välistab karistuse kohaldamise, kahtlustatav/süüdistatav on surnud, samas süüdistuses on isiku suhtes jõustunud kohtulahend või kriminaalmenetluse lõpetamise määrus. Kriminaalmenetlust jätkatakse, kui seda rehabiliteerimise eesmärgil taotleb kahtlustatav/süüdistatav või surnud kahtlustatava või süüdistatava esindaja. Kui kohtueelses menetluses ilmneb mõni nimetatud asjaoludest, mis välistab kriminaalmenetluse, lõpetatakse menetlus uurimisasutuse määruse alusel ja prokuratuuri loal või prokuratuuri määrusega. Kui kohtueelses menetluses ei ole kindlaks tehtud isikut, kes on kuriteo toime pannud, ning ei ole võimalik koguda lisatõendeid, lõpetatakse menetlus uurimisasutuse määruse alusel ja prokuratuuri loal või prokuratuuri määrusega. Menetluse võib mõne kahtlustatava või kuriteo suhtes lõpetada ka osaliselt.

Kriminaalmenetluse lõpetamise korral võib kohus prokuratuuri taotlusel ja kahtlustatava või süüdistatava nõusolekul panna talle kohustuse määratud tähtjaks tasuda kriminaalmenetluse kulud ja hüvitada kuriteoga tekitatud kahju. maksta kindel summa riigituludesse või sihtotstarbeliseks kasutamiseks üldsuse huvides, teha 10–240 tundi üldkasulikke tööd, mitte tarvitada narkootikume ja alluda ettenähtud sõltuvusravile. Siinkohal loetletud kohustuste täitmise tähtaeg ei või ületada kuut kuud, välja sõltuvusravi puhul. Kui isik, kelle suhtes on kriminaalmenetlus lõpetatud käesoleva paragrahvi lõike 2 kohaselt, ei täida talle pandud kohustust, uuendab prokuratuuri taotlusel kohus kriminaalmenetluse oma määrusega.

Prokuratuuri taotluse lahendab kohtunik. Vajaduse korral kutsutakse taotluse lahendamiseks kohtuniku juurde prokurör ja kahtlustatav/süüdistatav ning viimase taotlusel ka kaitsja. Kui kohtunik ei nõustu prokuratuuri esitatud taotlusega, jätkatakse kriminaalasja menetlemist.

Kriminaalmenetluse osapooled

Perevägivald puhul on kriminaalmenetluse osapoolteks ohver, tunnistajad ja vägivallatseja. Kriminaalõiguse järgi on neil kõigil menetluses täita oma roll.

Kahtlustatav

Perevägivallas kahtlustatav on isik, kes on kuriteos kahtlustatavana kinni peetud (vabodus võetakse kuni 48 tunniks), või isik, keda on piisav alus kahtlustada kuriteo toimepanemises ja kes on allutatud menetlustoimingule. Kahtlustatavale

selgitatakse viivitamata tema õigusi ja kohustusi ning ta kuulatakse üle kahtlustuse sisu kohta. Ülekuulamise võib edasi lükata, kui kahtlustatava tervise seisund ei võimalda tema kohest ülekuulamist ning kui see on vajalik kaitsja ja tõlgi osavõtu tagamiseks Isik peetakse kahtlustatavana kinni, kui ta on tabatud kuriteo toimepanemiselt või vahetult pärast seda; kuriteo pealtnägija või kannatanu osutab temale kui kuriteo toimepanijale või kui kuriteoajäljed viitavad temale kui kuriteo toimepannud isikule. Kuriteo toimepanemisel või vahetult pärast seda põgenemiskatselt tabatud isiku võib igaüks toimetada politseisse kahtlustatavana kinnipidamiseks.

Kahtlustatavana kinnipeetule selgitab uurimisasutuse ametnik tema õigusi ja kohustusi ning kuulab ta viivitamata üle. Kui prokuratuur veendub vahistamise vajaduses, koostab ta vahistamistaotluse ja korraldab kinnipeetu toimetamise selle taotluse lahendamiseks eeluurimiskohtuniku juurde tema kahtlustatavana kinnipidamisest alates neljakümne kaheksa tunni jooksul. Kahtlustatavana kinnipeetule antakse võimalus teatada kinnipidamisest oma valikul vähemalt ühele oma lähedasele menetleja kaudu. Kui teavitamine kahjustaks kriminaalmenetlust,

Tunnistaja

Tunnistaja on füüsiline isik, kes võib teada tõendamiseseme asjaolusid. Kuriteo raskusest või erandlikest asjaoludest tulenevalt võib eeluurimiskohtunik prokuratuuri taotlusel määrusega muuta tunnistaja tema turvalisuse tagamiseks anonüümseks. Anonüümsele tunnistajale antakse anonüümsusmääruse alusel leppenimi, mida kasutatakse menetlustoimingutes. Tunnistaja on kohustatud andma tõeseid ütlusi, kui ütluste andmisest keeldumiseks puudub seaduslik alus

Tunnistajale selgitatakse tema õigusi ja kohustusi ning õigust kirjutada ütlust omakäeliselt. Vähemalt neljateistaastast tunnistajat hoiatatakse ütluse andmisest seadusliku aluseta keeldumise ja teadvalt vale ütluse andmise eest, mille kohta võetakse ülekuulamisprotokoll allkiri. Vajaduse korral selgitatakse tunnistajale, et sihilikku vaikimist talle teadaolevatest asjaoludest käsitatakse ütluse andmisest keeldumisena. Tunnistaja võib ütlust andes kasutada arvandmete ning nimede ja muude raskesti meespeetavate andmete kohta märkmeid ja muid dokumente.

Menetleja võib korraldada tunnistaja kaugülekuulamise, kui tunnistaja vahetu ülekuulamine on raskendatud või põhjustab ülemääraseid kulutusi, samuti tunnistaja või kannatanu kaitsmist silmas pidades. Kaugülekuulamine telefonitsi on lubatud vaid ülekuulatava ja kahtlustatava või süüdistatava nõusolekul. Kahtlustatava või süüdistatava nõusolekut ei ole vaja anonüümse tunnistaja telefonitsi kaugülekuulamiseks.

Alla neljateistaastane tunnistaja kuulatakse üle lastekaitsetöötaja, sotsiaaltöötaja või psühholoogi osavõtul. Vanema kui neljateistaastase alaealise ülekuulamisele võib menetleja kaasata lastekaitsetöötaja, sotsiaaltöötaja või psühholoogi.

Tunnistajal on õigus keelduda ütluste andmisest, kui ta on kahtlustatava/süüdistatava alaneja ja üleneja sugulane; õde, poolõde, vend, poolvend või isik, kes on või on olnud abielus kahtlustatava/süüdistatava õe, poolõe, venna või poolvennaga; võõras- või kasuvanem, võõras- või kasulaps; lapsendaja ja lapsendatu; abikaasa, püsivas kooselus olev isik või tema vanem, sh pärast abielu või püsiva kooselu lõppemist.

Tunnistaja ülekuulamise kohta koostatakse protokoll, kuhu kantakse:

- tunnistaja nimi, isikukood või selle puudumisel sünniaeg, kodakondsus, haridus, elu- ja töökoht või õppeasutuse nimetus;
- mis laadi suhted on ülekuulataval kahtlustatava või kannatanuga;
- ütlused.

Tunnistaja taotlusel ei märgita ülekuulamisprotokollis tema elu- või töökohta või õppeasutuse nimetust. Need andmed lisatakse ülekuulamisprotokollile suletud ümbrikus. Tunnistaja võib ülekuulamisel pärast vaba jutustamist kirjutada ütlused ülekuulamisprotokolli omakäeliselt, mille kohta tehakse protokollis märke.

Ajutine lähenemiskeeld

Perevägivalla juhtumi korral on ajutise lähenemiskeelu kohaldamine kahtlustatavale kiireim võimalus tõkestada isiku elu, tervise, vabaduse või rahu vastu suunatud vägivalla jätkumine. Ajutist lähenemiskeeldu saab kohaldada vaid alustatud kriminaalmenetluses tingimusel, et kannatanu taotleb ajutise lähenemiskeelu kohaldamist või vähemalt annab selle taotlemiseks oma kirjaliku nõusoleku, mis fikseeritakse kannatanu ülekuulamise protokollis. Kohus võib kohaldada süüdimõistetule lähenemiskeelu kriminaalkohtupidamise korras kannatanu taotlusel. Juhul, kui konkreetsetes juhtumis puudub alus kriminaalmenetluse alustamiseks, selgitatakse kannatanule õigust pöörduda lähenemiskeelu kehtestamiseks tsiviilkohtupidamise korras.

Kriminaalmenetluse seadustiku § 141 sätestab ajutise lähenemiskeelu: kannatanu eraelu ja muude isikuõiguste kaitseks võib prokuratuuri taotlusel ja eeluurimiskohtuniku määruse või kohtumääruse alusel isikuvastases või alaealise vastu toime pandud kuriteos kahtlustataval või süüdistataval keelata kohtu määratud paikades viibimise, kohtu määratud isikutele lähenemise ja nendega suhtlemise. Ajutise lähenemiskeelu kohaldamise määruse tegemiseks tutvub eeluurimiskohtunik kriminaaltoimikuga ja küsitleb kahtlustatavat või süüdistatavat ja vajaduse korral kannatanut ajutise lähenemiskeelu taotluse põhjendatuse selgitamiseks. Ajutise lähenemiskeelu määramisel märgitakse üles ajutise lähenemiskeelu põhjendus ning tingimused. Ajutise lähenemiskeelu seadmise määruse koopia antakse kahtlustatavale või süüdistatavale ja kannatanule ning saadetakse kannatanu elukohajärgsele politseiasutuse struktuuriüksusele. Eeluurimiskohtunik või kohus teavitab ajutise lähenemiskeelu kohaldamisest viivitamata ka muid isikuid, keda lähenemiskeeld puudutab.

Kahtlustatav, süüdistatav või tema kaitsja võib ajutise lähenemiskeelu kohaldamisest kolme kuu möödumisel esitada eeluurimiskohtunikule või kohtule taotluse kontrollida ajutise lähenemiskeelu põhjendatust või muuta ajutise lähenemiskeelu tingimusi. Uue taotluse võib esitada pärast kolme kuu möödumist eelmise taotluse läbivaatamisest. Eeluurimiskohtuniku juurde või kohtusse kutsutakse prokurör, kannatanu, kahtlustatav või süüdistatav ning kahtlustatava või süüdistatava taotlusel kaitsja.

Kannatanu taotlusel või prokuratuuri taotlusel ja kannatanu nõusolekul võib eeluurimiskohtunik või kohus määrusega muuta ajutise lähenemiskeelu tingimusi või tühistada ajutise lähenemiskeelu. Ajutise lähenemiskeelu tingimuste muutmise või tühistamise määruse tegemiseks tutvub eeluurimiskohtunik või kohus kriminaaltoimikuga ja küsitleb kahtlustatavat või süüdistatavat ja kannatanut taotluse põhjendatuse selgitamiseks. Eeluurimiskohtuniku juurde või kohtusse kutsutakse prokurör, kannatanu, kahtlustatav või süüdistatav ning kahtlustatava või süüdistatava taotlusel kaitsja.

Ajutine lähenemiskeeld kehtib kuni kohtuotsuse jõustumiseni, selle rikkumise eest on ette nähtud kriminaalvastutus KarS § 3312 järgi ning lähisuhtevägivalla juhtumi korral, kui on teada ajutise lähenemiskeelu või lähenemiskeelu olemasolu, tuleb juhtumi lahendamisel koheselt alustada vastavat kriminaalmenetlust.

Lepitusmenetlus

Kui kriminaalmenetluse esemeks oleva teise astme kuriteo asjaolud on selged, kriminaalmenetluse jätkamiseks puudub avalik menetlushuvi ning kahtlustatav/süüdistatav on kannatanuga leppinud, võib prokuratuur kahtlustatava/süüdistatava ja kannatanu nõusolekul taotleda, et kohus kriminaalmenetluse lõpetaks. Lepitusmenetluse käigus kohaldub II astme kuritegudele, lepitatakse teise astme kuriteo osapooli, s.o kannatanut ja kahtlustatavat või süüdistatavat. Lepitusteenuse osutamise tagab Sotsiaalkindlustusamet ning lepitamist viivad läbi vastava koolituse saanud ohvriabitöötajad.

Lepitusmenetluse eesmärk on saavutada kokkulepe kahtlustatava või süüdistatava ja kannatanu leppimiseks ning kuriteoga tekitatud kahjude heastamiseks. Lepitusprotsess lõpeb osapoolte vahelise kirjaliku lepituskokkuleppe sõlmimisega. Lepituskokkulepe sisaldab kuriteoga tekitatud kahju heastamise korda ja tingimusi, kuid võib sisaldada ka muid tingimusi sh reaaltoimingute tegemist.

Kriminaalmenetluse lõpetamine ei ole lubatud karistusseadustiku §-des 122, 133, 134, 136, 138, 139, 141–143, 214 ja 263 nimetatud kuritegudes; täisealise poolt alaealise kannatanu vastu toimepandud kuritegudes või kui kuriteo tagajärjeks oli inimese surm. Prokuratuuri taotluse lahendab kohtunik ainuisikuliselt määrusega. Vajaduse korral kutsutakse taotluse lahendamiseks kohtuniku juurde lepitaja, prokurör, kannatanu, kahtlustatav/süüdistatav ning kahtlustatava või süüdistatava taotlusel ka kaitsja.

Kui kohtunik ei nõustu prokuratuuri esitatud taotlusega, tagastab ta menetluse jätkamiseks kriminaalasja oma määrusega. Samuti jätkatakse kriminaalmenetlust, kui isik, kelle suhtes on kriminaalmenetlus lepitamise läbi lõpetatud, ei täida talle pandud kohustusi, uuendab prokuratuuri taotlusel kohus kriminaalmenetlust.

Kannatanul on õigus esitada kaebus lepitusmenetluse alusel tehtud kriminaalmenetluse lõpetamise määruse peale määruse koopia saamisest alates kümne päeva jooksul.

Allikas URL: <https://www.kriminaalpoliitika.ee/et/perevagivalla-vorgustik/prokuror>